

Christophe Premat (Stockholms universitet)

Christophe Premat är biträdande lektor i franska med kulturvetenskaplig inriktning på romanska och klassiska institutionen på Stockholms universitet. Han har publicerat flera artiklar kring det här temat : « La restructuration du réseau culturel français au quotidien », *La nouvelle revue du travail* (<http://nrt.revues.org/951>, 2013), « Les avantages de la méconnaissance de la francophonie : le cas de la Suède », *Alternative francophone*, (vol. 1, 4, 2011, 42-51) och « Les relations culturelles franco-suédoises », *Nordiques*, (n°22, Printemps-été 2010, 79-92).

Frankrikes kulturella diplomati i Sverige: en ny start i 1945?

I slutet av 1930-talet satsade Franska staten på en kulturell diplomati i Sverige. Målet var att vinna svenska elitens sympatier för att begränsa det tyska inflytande i det svenska samhället. Det var då Frankrikes legation i Stockholm identifierade nyckelpersoner dvs. förmedlare för att förstärka det franska inflytande i det svenska samhället. År 1937 grundades Franska institutet som skulle ha en ny roll efter andra världskriget. Syftet är att analysera Frankrikes kulturella diplomati i slutet av 1930-talet och efter andra världskriget för att förstå hur Frankrike utvecklade franskvänliga kretsar i Sverige.

Frankrike har sedan slutet av 1800-talet utvecklat ett kulturellt nätverk över hela världen sedan slutet av 1800-talet. Kulturdiplomati betyder att franska myndigheter och franska institutioner främjar fransk kultur och anordnar olika evenemang utomlands som utställningar, föreläsningar, seminarier och kurser på franska. Frankrike har idag det näst största kulturella nätverket i världen och ser kultur som en ”soft power” (Nye, 2004). Det kulturella nätverket består sedan slutet av 1800-talet av Alliances Françaises och av kulturella institut som byggdes efter det första världskriget. Det är viktigt att påpeka att det här nätverket innehåller flera aktörer och att det finns en tendens att harmonisera den kulturella diplomatin som finns. För att förstå vad som händer direkt efter andra världskriget måste man ha en blick i situationen under 1930-talet.

Metod och material

Jag kommer att använda förstahandskällor som är ett register från en fransk diplomat i slutet av 1930-talet som skrev sina anteckningar om de viktiga svenska aktörerna. Dokumentet är maskinskrivet och innehåller vissa handskrivna anteckningar, det finns i franska ambassadens arkiv (Frankrikes Ambasad, Diplomatregetret, oarkiverad material¹). Det är inte en dagbok men ett officiellt register med anteckningar. Det dyker upp 209 personer i registret och 19 institutioner (dagstidningar, förbund, partier). Dessa personer ansågs spela en viktig roll i de svensk-franska relationerna, det är därför intressant att analysera hur många inflytelserika personer Frankrikes legation

¹ Boken trycktes med hjälp av *British manufacture*, det står ”walker’s ”kenbury” ring book no. 704. Enligt arkivarie lämnades notisboken i ren glömska i Sverige (Intervju med arkivarie från Frankrikes Ambasad den 20 november 2013. Enligt den arkivarie borde det här materialet skickas till Paris (Courneuve) där de diplomatiska arkiven finns.

lyckades närma sig. Jag kommer att jämföra den här källan med andrahandskällor som visar förändringen i Frankrikes kulturella närvaro efter andra världskriget.

Forskningsläge

Mona Mårtensson, Mikael Palme, Mikael Börjesson, Dag Blanck, Donald Broady och Andreas Melldahl har arbetat om "francophilie" i Sverige². De analyserade varför olika generationer åkte till Frankrike för att studera. De studerade svenska studenters internationella rörlighet. De fokuserade på svenskar som hade studerat i Frankrike. Vad gjorde dem efter den här vistelsen? Har dem utvecklat en speciell känsla för landet och varit engagerade i svensk-franska kretsar? Mona Mårtensson var särskild intresserad av svenska studenter som hade bott i svenska huset på Cité internationale i Paris under 1960-talet. Hon analyserade också forskarstudenter som var i Paris och som kom tillbaka till Sverige med nya referensramar. Hon gjorde intervjuer med dessa gamla studenter. En frankofilkänsla växte fram tack vare dessa studenter som bidrog till de svensk-franska relationerna. Mikael Börjesson har också publicerat en vetenskaplig rapport om relationerna³. Hans arbete i pedagogik visade hur den starka internationaliseringen påverkade hela utbildningssystemet i Sverige. Han tar som exempel svenska studenter som var bosatta i Paris.

Utanför arbetet i en samhällskunskaps riktning fanns det få undersökningar om de svensk-franska relationerna. Jean-Francois Battail har skrivit ett kapitel om de svensk-franska relationerna utan att fokusera så mycket på 1930-talet⁴. Han intresserade sig framför allt för de kulturella svensk-franska relationerna. Francois Chaubet har däremot skrivit om Alliances francaises i världen och han har uppmärksammat hur Alliance française i Stockholm var aktiv och bjöd olika franska författare att hålla föredrag på franska⁵. Från den svenska sidan har vi Mona Mårtensson och Mikael Palme som arbetar om francophilie för att se om den internationella rörligheten påverkade svenska universitetet. Det saknas en tidigare forskning om de svensk-franska relationerna och det är det jag vill bidra till i den här presentationen.

Min presentation handlar om elitteori eftersom jag fokuserar på de ekonomiska, politiska och militära aktörerna som har en anknytning till Frankrikes legation på 1930-talet och efter andra världskriget. C Wright Mills har förslagit en teori av eliter tack vare en forskning om amerikanska eliter. Han visade att det fanns tre grupper av människor som deltar i beslutfattande i samhället: politiker, affärsmän och militärer (försvarsorganisationen)⁶. Elitteori beskriver hur makten delas ut i ett komplext samhälle och vilka grupper påverkar beslutfattandet. Frankrikes legations register var som ett fotografi av de viktigaste aktörerna i det svenska samhället under mellankrigstiden. Vissa forskare som Jonathan Vaughan

² Mikael Börjesson, Dag Blanck, Donald Broady, Andreas Melldahl, Mona Mårtensson & Mikael Palme: "Étudiants et chercheurs suédois aux États-Unis et en France. Stratégies transnationales collectives et individuelles" i Michèle Leclerc-Olive, Grazia Scarfo Ghellab, et Anne-Catherine Wagner (dir.): *Les mondes universitaires face au marché. Circulation des savoirs et pratique des acteurs*, Karthala, Paris, 2011, s. 33-49.

³ Mikael Börjesson, *Transnationella utbildningsstrategier vid svenska lärosäten och bland svenska studenter i Paris och New York*, avh., Disputationsupplaga, Rapporter från Forskningsgruppen för utbildnings- och kultursociologi, nr 37, SEC/ILU, Uppsala universitet, Uppsala 2005

⁴ Jean-François Battail, "Språklig mångfald och enhetssträvan – om svensk språkpolitik i tidsperspektiv", *Sens Public*, 4 oktober 2010, <http://sens-public.org/spip.php?article764>

⁵ François Chaubet, *La politique culturelle française et la diplomatie de la langue, L'Alliance française (1883-1940)*, Paris, L'Harmattan, 2006.

⁶ C. Wright Mills, *The power elite*, New York, oxford University Press, 1999.

Beaverstock fokuserade på den transnationella eliten som har en dominerande ställning i samhället⁷.

1) En lång tradition i de svensk-franska relationerna

Redan under medeltiden fanns det kontakter mellan Sverige och Frankrike. Sedan fanns det en invandring av fransmän på grund av religiös förföljelse. Under upplysningstiden började Frankrike attrahera en del av den svenska eliten som ville använda franska språket som ett diplomatiskt och kultiverat språk. Flera kungar och drottningar hade anställt fransmän för vissa yrke⁸. Till exempel hade drottningen Kristina ungefär 350 fransmän som arbetade för henne i hovet. Gustav den III hade en privat lärare i franska och Frankrikes ställning stärktes med Bernadotte som valdes som kung i Örebro år 1810. Som Svante och Runblom skriver, ”Franskan fortsatte att vara ett eftertraktat och kultiverat språk i överklassen på 1800- och 1900-talen”⁹. År 1900 fanns det ungefär 255 fransmän bosatta i Sverige¹⁰, trots det hade Frankrike ett inflytande eftersom franskan blev därefter ett obligatoriskt språk i grundskolan under 1930-talet.

I början av 1900-talet kunde man se en försvagning av de svensk-franska relationerna. Sverige hade börjat närma sig Tyskland som betraktades som en viktig handelspartner. År 1911 kommenterade Eugène Thiébaud, fransk minister, de svensk-franska relationerna enligt följande: ”man kan bara beklaga att landet alltmer fjärrar sig från vårt politiska inflytande. Signaler om detta når oss sedan flera år tillbaka i korrespondensen från denna post. Det avspeglar sig hos hovet, armén, i skolorna och den allmänna opinionen [...]. Sverige dras inte bara till Tyskland, vilket är oundvikligt, men landet trivs med det och det är kanske vårt fel”¹¹. Han bedömde att dessa relationer inte hade varit en prioritet för Frankrike. Han skrev vidare: ”Frankrike har varit upptaget på annat håll med viktigare problem och har sedan länge försummat ett land med vilket det hade sekelgamla förbindelser. Dit går inte längre våra handelsfartyg, nästan aldrig våra krigsfartyg och sällan eller inte alls våra handelsresande. Vi gör ingenting för att dra till oss svenska ungdomar till våra skolor. Om Stockholm inte var säte för sommarkongresser, skulle vi sällan få se en fransk politiker eller vetenskapsman i landet... För att återta förlorad mark behövs en övertänt plan som genomförs med takt och tålmod och med det enkla tillmötesgående som svenskarna är så mottagliga för”¹². Han menade att det var dags att åter bygga upp riktiga relationer för att ha ett inflytande som hade försvunnit. Uttrycket ”förlorad mark” har stor betydelse i sammanhanget. Frankrike har nästan inget inflytande och måste bygga ett kulturellt nätverk för att kunna knyta kontakter med Sverige. Med andra ord var det dags att satsa på dessa kretsar. Det började med ett palats för att inrätta en fransk legation som skulle knyta dessa

⁷ Jonathan V. Beaverstock, ”Transnational elites in global cities: British expatriates in Singapore’s financial district”, *Geoforum*, 33 (4), ss. 525-538.

⁸ Hilding Danielsson, *Sverige och Frankrike 1727-1735, ett bidrag till belysning av Arvid Horns utrikespolitik*, Lund, Universitet, 1920.

⁹ Ingvar Svanberg och Harald Runblom (red.), *Det mångkulturella Sverige, en handbok om etniska grupper och minoriteter*, Stockholm, Gidlunds bokförlag, 1990, s. 129.

¹⁰ Ingvar Svanberg och Harald Runblom (red.), *Det mångkulturella Sverige, en handbok om etniska grupper och minoriteter*, Stockholm, Gidlunds bokförlag, 1990, s. 507.

¹¹ Eva Helena Cassel-Pihl, Jean Fouace, *Bromska palatset, Frankrikes Residens i Stockholm*, Paris, éditions internationales du patrimoine, 2011, s. 65.

¹² Eva Helena Cassel-Pihl, Jean Fouace, *Bromska palatset, Frankrikes Residens i Stockholm*, Paris, éditions internationales du patrimoine, 2011, s. 65.

kontakter med de olika svenska kretsarna och detta fortsatte med andra strukturer som franska institutet och Alliances Francaises.

Franska utrikesdepartementet öppnade ett institut år 1937¹³ och Sverige har ett nätverk av Alliances Françaises över hela landet. Frankrike har alltid velat satsa mer på kulturella förbindelser för att sprida sin kultur och sitt språk. Under 1930-talet fanns en instabilitet där extremhögern påverkade alla politiska system i Europa. Hitlers ankomst till makten förändrade de politiska och de diplomatiska relationerna mellan de europeiska länderna. Det påverkade indirekt relationen mellan Frankrike och Sverige även om Sverige ansågs vara neutral. Jag anser att de svensk-franska relationerna är viktiga med tanke på att det enda kulturella svenska institutet finns i Paris. Roger Martin du Gard, en fransk författare, fick Nobelpriset i litteratur år 1937. ”Att den litterära utmärkelsen, motiverad genom kraften och mångsidigheten i Martin du Gards berättande, också innebar ett gillande av tendensen kunde inte undgå någon, allra minst pristagaren. I sitt tal vid mottagandet av priset i Stockholm uttalade Martin du Gard förhoppningen att hans skrifter skulle kunna bidra till freden”¹⁴. Det här sättet att uttrycka sig återspeglar relationen mellan Frankrike och Sverige. Båda länder ville undvika ett krig. Roger Martin du Gard som var soldat under det första världskriget var traumatiserad. Diplomaten slutade skriva registret under Daladiers regering vid 1938-talet. Daladier är från ”parti radical”, ett liberalt parti som ville undvika krig med Tyskland. Som Erland Kruckenberg skrev, ”då blev det en stor fredskonferens i München, där den franska konseljpresidenten Daladier fördes Frankrikes talan och Neville Chamberlain Englands. Men för att försöka bevara freden vågade man inte annat än ge efter för Hitlers krav på Tjeckoslovakien, och Chamberlain reste hem med beskedet *Peace in our time!*”¹⁵.

2) De franskvänliga kretsarna i slutet av 1930-talet

Diplomaten lade till olika kommentarer som om han ville uppdatera listan. Det här registret är en viktig akt eftersom korrespondensen mellan Frankrike och Sverige var väldigt begränsad. Som man kan läsa i en broschyr om diplomats roll, ”ännu i mitten av 1930-talet tog det fem veckor för en japansk delegation till en internationell flottkonferens att klara av båtresan till London”¹⁶. Rapporterna, depescherna var väldigt viktiga eftersom kommunikationsmedel och transportmedel inte var lika utvecklat som idag. Rapporter, depescher och register var viktigare för diplomaters dagliga arbete. Idag kan diplomaterna kommunicera med utrikesdepartementet tack vare mejl och depescher har försvunnit¹⁷. En ambassad har idag en mindre roll eftersom utrikesdepartementet lättare tar kontakt med andra länder.

Den svenska broschyren som förklarar diplomaters uppgifter är tydlig: ”att observera och rapportera var till långt in på 1800-talet liktydigt med att förmedla nyheter. Tidningarnas utlandsbevakning var knapphändig och nyckfull, ordinarie postgången osäker. Depescherna från ambassaderna kunde snabbt konkurrera med de utländska nyhetsorganen. Dessutom var det politiska skeendet koncentrerat till just de kretsar, där diplomaterna förutsattes röra sig, hovet och de högsta ämbetsmännen”¹⁸. De fransk-svenskar kretsarna som fanns (Alliance

¹³ François Chaubet, *Histoire intellectuelle de l'entre-deux-guerres, Culture et Politique*, Paris, éditions Nouveau Monde, 2006, s. 154-155.

¹⁴ Svante Nordin, *1900 Nittonhundratalet en biografi*, Stockholm, Atlantis, 2005, s. 166.

¹⁵ Erland Kruckenberg, *Från Caesar till de Gaulle*, Stockholm, Universitetsservice US-AB, 2009, s. 85.

¹⁶ Varför diplomati? : en informationsskrift från utrikesdepartementet, Utrikesdepartementet, 1982, s. 33.

¹⁷ Intervju med en tjänsteman vid Frankrikes Ambassad i Stockholm, 20 november 2013.

¹⁸ Varför diplomati? : en informationsskrift från utrikesdepartementet, Utrikesdepartementet, 1982, s. 33.

Française) var ännu viktigare för att kunna konstruera en lista av nyckelpersoner som skulle hjälpa till att sprida fransk kultur¹⁹.

Det finns inget datum på dokument, men enligt registret har förmodligen diplomaten antecknat alla dessa personer år 1938. Registret nämner hela tiden ”under kriget” och refererar till det första världskriget. Under namnet ”Henrikson Fritz” finns följande kommentarer: ”är pensionerad sedan 1938”. Det sista datumet som jag hittade var juni 1938 när diplomaten skrev om Andre Harald: ”I juni 1938, han har lämnat *Nya Dagligt Allehanda* efter att Herr Wennergren sålde de flesta tidningarna till ett konsortium som styrdes av Carl Björkman”²⁰. Det finns flera notiser som anger 1937. Under namnet ”Hugo Hultenberg” hittade jag följande beskrivning: ”har nominerats som franska skolans rektor i 1934 och ersatts i 1937”. Sista anteckningar togs förmodligen innan München fredskonferensen. Det är mycket möjligt att legationen har lämnat en uppdaterad lista precis innan fredskonferensen skulle börja för att ha en tydlig bild av vilka eliter var med Frankrike eller inte. I den här perioden var det oerhört viktigt att räkna alla inflytelserika personer som var med eller inte.

Ordet som användes i registret är ”légation” på franska som betyder legation. En legation är en beskickning i en främmande stat²¹. Chefen för legation kallas för ”envoyé”. I registret finns det flera förkortningar om en viss ”M.G.” som är M. Gaussen, legationschef mellan 1929 och 1934. M. Gaussen nämns i flera notiser²². Édouard Gaussen föddes år 1869, han trädde i diplomattjänst år 1896 och blev Frankrikes minister i Argentina år 1918 och i Mexico år 1920. Han var en hög ambassadtjänsteman²³. Det betyder att personen som har skrivit registret är en legationssekreterare, ett legationsråd²⁴. Han har kanske tagit anteckningar från 1934 fram till 1938 och uppdaterat listan. Registret är skrivit på maskin men det finns i vissa notiser handanteckningar. Det kan betyda att legationssekreterare har korrigerat eller kompletterat listan efteråt. Eftersom det finns vissa handteckningar med ordet ”décédé” (död) kan det betyda att det inte fanns ett långt tidssamband mellan registret och dessa handteckningar.

Notiserna som berör institutionerna innehåller följande namn: Nobel (Comité du prix littéraire), Musée National, Lyceum, Journaux français en Suede, Nya Dagligt Allehanda, Ny dag, Hotels, Göteborgs handels och sjöfartstidning, Geber (bokförlag), Dagens Nyheter, Club International, Borgarskolan, Bonnier (bokförlag), Arbetet, Académie Suédoise, Tidningarnas Telegrambyrå, Social-demokraten, nordiska museet och Idun. Det finns framför allt notiser o tidningar (Nya Dagligt Allehandam Ny dag, Göteborgs handels och sjöfartstidning, Dagens Nyheter, Arbetet, Tidningarnas Telegrambyrå, Social-demokraten och intellektuella kretsar (Idun, Lyceum, Club International), bokförlag och referenser till Nobelpriset. Tabellen 1 presenterar listan av dessa institutioner som finns i registret.

Tabell 1: Institutioner som benämns i registret

¹⁹ François Chaubet, *La politique culturelle française et la diplomatie de la langue, L'Alliance française (1883-1940)*, Paris, L'Harmattan, 2006.

²⁰ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning.

²¹ Man kan se olika definitioner av en diplomatisk representation i följande verk. *A discourse of a citizen of Paris concerning the power of His Eminency the Lord Cardinal Chigi, Legate à Latere in France.: To which is added, the commission of his legation; the particulars whereunto his power extends: together with the six propositions of the doctors of Sorbonne, touching the papal jurisdiction in France: with some reflections on them, and on the liberties of the Gallicane Church*, London, Octavian Pulleyn Junior, 1665, s. 1.

²² Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning.

²³ Gunnar Carlquist, *Svenska Upplagsbok (1929-1937)*, Malmö, Baltiska förlaget, Band 9, 1932.

²⁴ Rütger Essén, *Diplomatiska brev från Stockholm: en brevväxling mellan herr Henri de Pallières vid franska republikens legation i Stockholm och herr Raymond Constans vid utrikesministeriet i Paris, oktober 1925-september 1926*, Stockholm, 1927.

Namn	Kategori	År (grundades)	Vän / Ovän	Övriga kommentarer
Nobelkommitté	Vetenskap	-	Neutral	Fem medlemmar: Hammarskjöld Hjalmar (president), Schuck Henrik, Osterling Anders, Böök Fredrik, Hallström Per Albin
Nationalmuseum	Konst och Kultur	-	Neutral	Det största museet i Sverige. Chefen är Axel Gauffin och det finns fyra personer som står i registret (Erik Wettergren, Osvald Siren, regnar Hoppe, Carl Gunne)
Lyceum	En kvinnokrets som anordnar föreläsningar	-	-	De har ett lokal vid Strandvägen 15. Det finns inflytelserika kvinnor som Inez Appelberg (en högutbildad jurist), Ellen von Platten, Frisa Steemhoff (författarinna), Fru Carl Wikander (gift till en industrichef) och grevinnan Anna Stockenström (som är gift till en före detta jordbruksminister)
Franska tidningar i Sverige		-		Franska tidningar som är tillgängliga i Sverige. Le Temps, la Journée industrielle, Agence Havas, Paris-Soir, Paris-Midi, l'Illustration, la vie agricole et rurale, l'écho des sports, match, l'Auto, New-York Harald, Le Lorrain, la Cinématographie française, les Nouvelles Littéraires, les publications cinématographiques françaises.
Nya Dagligt Allehanda	Konservativ tidning, 60 000 Ex.	1859	Ovän	Det skrevs följande: "Det är den största tidningen som har tydliga sympatier för nazismen"
Ny Dag		1929	Beroende	"Attityden från tidningen beror på Sovjet Union". Tidningen finansieras av Sovjet Unionen.
Hotell	Grand Hotell	-	-	-
Göteborgs Handels och Sjöfartstidning	Eftermiddagstidning i Göteborg. Största regionala tidningen i Sverige		Vän	Ivan Thornell är korrespondent i Paris. Legationen har förslagit Hedersutmärkelsen för Ivan Thornell.
Geber	Bokförlag	-	Neutral	Bokförlag Geber

				samarbetar med Almquist och Wiksell i Uppsala
Dagens Nyheter	Liberal tidning	1864	Vän	Tidningen roll tolkas som positiv eftersom den har varit mot Kreuger-konsortium
Club International	-	-	-	Krets för legationerna. Inflytelsen är begränsat
Borgarskolan	-	-	Vän	Det fanns 3 069 elever året 1933-1934. Franska är det andra språket som undervisas (797 elever). Kurser på franska undervisas i ramen av Alliance française
Bonnier	Det största bokförlaget	-	-	Bonnier äger 95 % av Dagens Nyheter och 25 % av Svenska Dagbladet
Arbetet	Socialistisk tidning som publiceras i Malmö	-	Vän	Som Social-Demokraten, tidningen är positivt inställd till Frankrike sedan Hitlers ankomst till makt.
Svenska Akademien	Bestämmer Nobelpris i Litteratur	-	Neutral / Ovän	18 medlemmar
Tidningarnas Telegrambyrå	Nationell nyhetsbyrå i Stockholm		Vän	Bra samarbete mellan den här nyhetsbyrån och Havas.
Social-Demokraten	Socialistisk tidning	1885	-	Den största socialistisk tidning (50 000 ex.). Reflekterar inte bara regeringens attityd.
Nordiska Museet	Konst och kultur	-	Intresse för Frankrike	Bra samarbete
Idun	Intellektuell krets	1863	-	En krets som lockar den intellektuella eliten i Sverige

Jag hämtade information endast från registret. Det fanns flera namn som angavs med en länk till personregistret. Bland dessa institutioner fanns det en tidning som anklagas för att vara positivt inställd till nazismen och det är *Nya Dagligt Allehanda*. Det finns flera anteckningar om Nobelkommittén eftersom Nobelpriset ansågs som ett sätt att ha ett väldigt starkt inflytande. Det visar också att Nobelpriset är en del av ett diplomatiskt spel mellan olika länder som konkurrerar²⁵. Frankrikes legation har goda kontakter med museer, det återspeglas den kulturella diplomatin som landet vill förstärka. Det var också lättare att använda museer för att skapa långsiktiga relationer. Borgarskolan nämns som en institution där franska språket undervisas. Notisen om Borgarskolan innehåller följande kommentarer: ”bland de undervisningarna i franska finns det kurser från Alliance française (med subventioner) styrde av fröken Berg och föreläsningar styrde av Fru Siren (en fransyska som är gift med en svensk lärare). Utanför dessa föreläsningar och de regelbundna kurserna kan Alfred Mohns föreläsningar om litteratur, konst och turism uppmärksammas”²⁶. Jag hittade en kommentar när Ivan Bounine, nobelpristagare i Litteratur år 1933, nämns. Det är skrivit:

²⁵ Burton Feldman, *The Nobel Prize: a history of genius, controversy, and prestige*, New York, Arcade, 2013.

²⁶ Diplomatregistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning.

”Herr de Chessin har också haft föreläsningar om Bounine, Nobelpristagare i fransk litteratur”. Bounine var en rysk författare som hade levt i Frankrike efter 1918. Det visar att legationen betraktar honom som en fransk författare eftersom han har skrivit på franska efter 1920-talet. Den här anpassningen visar att Nobelpris är en prestigefull utmärkelse för Frankrike. Borgarskolan är en av de få institutioner som kan påverka inom utbildning och undervisning.

Personregistret innehåller 209 namn med olika kommentarer. Jag har valt flera variabler för att koda materialet: Kön (hon = 0; han = 1), Födelseår, attityd mot Frankrike enligt diplomaten (vän/ovän), giftstånd och relationen till legation. Dessa uppgifter kom regelbundet i registret. Det finns många kommentarer om giftstånden (värde 0 = skild; värde 1= ogift; värde 2= gift): är personen gift? Hur ser han (eller) hon ut? Är de satta i olika nätverk? Är de sociala? Utifrån ett socialt perspektiv återspeglas äktenskapet en social status, en viss ställning för en person. Registret bedömer skilsmässan som en nackdel som är värre än att vara ogift. Det är därför jag har valt att koda variabeln med en progression från skilsmässa fram till äktenskap²⁷.

I registret återfann jag slutkommentarer om legationen hade tagit kontakt med personen eller inte. Det är därför jag kodade den här variabeln med värdet 0 för inga kontakter och värdet 1 för kontakter. Variabeln som har stor betydelse är attityden gentemot Frankrike. Jag kallar den här variabeln frankofil-variabel. Skalan sträcker sig från 0 till 6: värdet 0 motsvarar sympatier för nazismen, värdet 1 sympatier för Tyskland, värdet 2 sympatier för andra länder, värdet 3 betyder en neutral attityd, värdet 4 sympatier för Frankrike, 5 en stor känsla för fransk kultur och Frankrike och värdet 6 är för de personerna som har varit aktiva och agerat för Frankrikes inflytande. Skalan är progressiv, det vill säga, jag mäter attityderna (enligt författaren och kommentarer som finns i registret) från en franskfientlig attityd till en väldigt franskvänlig attityd. På 1930-talet är Tyskland den värsta fienden, särskilt personerna som uttrycker sympatier för nazismen. När det inte finns något värde betyder det att jag inte har någon information.

Tabell 2: personregistret

Namn	Kön	Födelseår	Vän/Ovän	Giftstånd	Relation till legation
Ahlborn Gunnar	1		5		
Ahlmann Hans	1	1889	3	2	
Andersson Olof	1	1884	4	2	
Andrae Tor	1	1885	3		0
Andre Harald	1	1879	4	0	1
Aminoff	0		4		1
Appelberg Inez	0		4	2	1
Arbin	1	1884	4		1
Babelon André	1		4	2	
Barthelemy	1	1886	4	2	1
Behm Alarik	1	1871	3	2	0
Beijer Agne	1	1888	4	2	1
Bendz Ernst	1	1880	4	2	1
Bennet Baron	1	1863	1	2	1
Berg Ruben	1	1876	3	2	
Berg	0		5	1	1

²⁷ Anders Isaksson, *Den politiska adeln, Politikens förvandling från uppdrag till yrke*, 2002, Stockholm, Wahlström & Widstrand, s. 19.

Berglund Nadine	0		3	2	1
Bergman	1		5		
Berman Jules	1		6		1
Björkman Carl	1	1901	5	2	1
Björnstad Odile	0		4		1
Blancard Jeanne	0		4	2	1
Boberg Ferdinand	1	1860	4		1
Boklund Eric G	1		6		
Bolander Carl August	1	1888	4	2	
Bonnier Tor	1	1883	4	2	1
Bonnier Åke	1	1886	5	2	1
Bonnier Kaj	1	1901	4	2	
Brandt Carl	1	1880	5	2	1
Brillioth Börje	1	1884	2		
Brosset Théodore	1	1867	5	2	1
Brunius Cécile	1		3	2	0
Bratt Iwan	1	1881	5	2	1
Böök Fredrik	1	1883			0
Carlberg Berndt	1	1892		2	
Carlslund G.	0		4	2	
Cassel Gustav	1	1886	1		
Cattelin Jules	1		4	2	
Champs Charles de	1	1873	1	2	
Champs Henri de	1	1869	1	2	
Chancerelle Yves	1	1885	4	2	
Collinjn Isak	1	1875	1	2	1
Couturier Daniel	1	1903		2	
Curman Sigurd	1	1879		2	0
Dehlgren Sten	1	1881	5	2	1
Diedrichs Hugo	1		3		
Dmitriewsky Serge	1		0		
Ehrensvoid Cte	1		5		
Eldh Carl	1	1873	5		1
Engberg Arthur	1	1888	6		
Engström Albert	1	1869	4		
Engström Axel	1	1875			
Erixon Sigurd	1	1888		2	0
Essen Rütger	1	1890	3		0
Euler-Chelpin Hans Von	1	1873	0		
Febvrel E	1		0		0
Fellenius Karl Gustav	1	1882	4	2	1
Fens	1				
Ferlet Roger	1		4		
Ferre Robert	1	1899	4	2	
Feyder Jacques	1		4	2	
Florman Carl	1	1886	1		

Fogelquist Torsten	1	1880	4		0
Friesen Otto Von	1	1870	1	2	0
Forsell John	1	1868	1		1
Fraenckel Wilhem	1		5	1	1
Frisk Carl	1	1865	4	2	1
Fritzes	1		5		
Frumery Gunnar de	1	1899	5		
Fränckel Carl	1	1865	1		
Gauffin Axel	1	1877	4	2	1
Geer (Baron Gérard de)	1	1858	4	2	
Gerhard Karl	1		2		
Grassmann Paul	1		1	2	
Grisard Jean-Francois Marcel	1	1882		2	
Gunne Carl	1	1893	4	2	1
S.M Gustave V - Dîners royaux	1			2	
Gylden Olof	1			2	
Gylden Yves	1				
Gyllenstierna Överst	1	1876	1	2	
Hagberg Knut	1	1900	0		
Hallström Per Albin	1	1866	0		0
Hamilton Af Hageby Baron Carl	1	1890	4	2	
Hammarskjöld	1	1862	0		
Harrie Ivar	1	1899			
Hedin Sven	1	1865	0		
Heidenstam Carl Von	1	1876	0		0
Heidenstam Rolf von	1	1884	5		1
Heidenstam Werner von	1		0		0
Hellenfors Hjalmar	1		1		
Hellner Johannes	1	1866	3	2	
Henrikson Fritz	1	1872	4	2	
Hildebrand Carl	1	1870	0		0
Holger Hans Eric	1		5	2	
Holm Hans	1	1877	3	2	
Holmberg Folke	1		5		
Holmgren Israël	1	1871	4		1
Hoppe Ragnar	1	1885	5	2	1
Hult Marianne	0				
Hultenberg Hugo	1	1870	6		1
Hybbinette Sam	1	1876	2	2	
Höglund Zeth	1	1884			
Högman A. W.	1		0		
Jean Auguste	1	1893		1	
Jörling Herald	1		2	2	
Johansson Otto	1	1880	3		1
Johnson Axel	1	1876	2	2	0
Johnson Helge	1	1878	2	1	

Järte Otto	1	1881	1	2	0
Kalmeter Gunnar	1	1885	5		
Kassman Gunnar	1			2	
Key Helmer	1	1864	1	2	
Klein Ernest	1	1887	4	2	0
Knös Börje	1	1883	4	2	1
Kock Axel	1	1851		2	
Kronstrand Bror	1	1875	2	2	
Von Krusenstjerna Agnès	0	1894		2	1
De La Gardie Carl Gustaf	1	1877	4	2	1
Lagercrantz Gustaf	1				
Lagerlöf Selma	0	1858	4		1
Lago-Lengquist Nils	1		1		0
Lamn Martin	1	1880	2		
Landquist John	1	1881	0		
Larsson Hans	1		5	2	
Laurin Carl	1	1868	1	2	1
Laurin Thorsten	1	1875		2	
Leffler John	1		4	2	
Lemetter Jean	1	1898	6	2	1
Lewenhaupt Comte Adam	1	1861	1	2	
Lindberg Henri	1	1860	2	1	1
Lindblom Andreas	1	1889	4	2	1
Linder Ernst	1	1868	0	2	
Lindman Arvid	1	1862			
Lindskog Claes	1	1870	2	2	
Linton Signe	0			2	
Lombard Alfred	1	1900	6	2	
Ljunglund Leonard	1	1867	1		
Lorents Yagve	1	1887		2	0
Lundvik Vilhelm	1	1883	4	2	
Lybeck Otto	1	1871	2	2	
Löfgren Eliel	1	1870	3	2	
Löwegren Gunnar	1	1881	5	2	
Mannerstad A. N.	1		4		
Mare Rolf de	1	1888	6		
Martonne Emmanuel de	1		4		1
Meissner Hjalmar	1	1865	4	2	1
Meynot André	1				1
Moberg L.	1		5		
Mohn Alfred	1	1870	6	2	1
Mohn Paul	1		4		
Molin Adrian	1	1880	0		
Morales Olallo	1	1874	2	2	
Möller Gustav	1	1884		2	
Nilson Sven	1	1873	6	2	

Nobel E.L	1		4		
Nobel Gustave	1		4		
Nobel Rolf	1		1	2	
Nordenskjöld Baron Henric	1	1876	5	2	0
Nordenson Johan Wilhelm	1	1883	4	0	
Nordström Ludvig	1	1882	0	0	1
Norlander Helge	1	1884	2	2	
Nothin Torsten	1	1884		2	
Nygren Oscar	1	1872	4	2	
Nylander Erik	1	1885	3	2	1
Ohlin Bertil	1	1899	4	1	
Osterman O.F. Général	1	1874	1	2	
Pauli Ivan	1	1885	5	2	1
Petersen Commandant Carl	1	1874	4		
Petersen Carl henrik	1		4		
Platten Ellen (Von)	0		1	0	
Peyron Edward	1	1870	2	2	
Peyron	1				
Priklonsky Michel	1	1864	2	2	
Prohazka Jan	1		6		1
Prouvost Jacques	1	1906		2	
Pålson-Wettergren Gertrud	0			2	
Prytz Björn	1	1887		2	
Torelius G	0				0
Uhrynovski Rudolf	1	1884	5		
Rosen Comte Clarence	1	1867	1	2	
Sager Leo	1			2	
Mme Sandberg	0			2	
Sandgren	1				
Sandler	1				
Schneidler Marguerite	0			2	
Schück Henrik	1	1855			1
Segerstedt Torgny	1	1876	1		
Segerstråle Torsten	1	1889	0	2	1
Sellerberg C	1				
Silfverstolpe Gunnar	1	1893			1
Sirén Osvald	1	1879		2	
Sirén Rose	0				1
Siwertz Sigfrid	1	1882	4	2	1
Skjöld Otte	1	1894	5	2	1
Schlman regnar	1	1870		2	0
Sparre Comte Louis	1	1863	5	2	
Sprengel David	1	1880		2	
StAAF Erik	1	1867	6	2	1
Staël von Holstein (baron Lage)	1	1886	4	2	1
Stjernstedt-Nordström (Mme)	0	1875	5	2	

Söderlindh	1				
Söderström Thorsten	1		6		1
Sörensen Wilhelm	1		4		
Strömberg Kjell	1	1893	5		1
Tchigik	1	1899	4		1
Tengdahl Knut	1	1867		2	1
Tiselius Daniel	1	1880	2	2	
Thulin Elsa	0		5	2	
Thörnell General	1	1877	5	2	

I personregistret har jag bara 19 notiser om kvinnor och 190 om män. I genomsnitt var de födda år 1872. Det betyder att alla dessa personer var genomsnittligt 66 år när registret slutfördes. Enligt diplomaten fanns det 12 personer som var väldigt engagerade i de svensk-franska relationerna, 31 som hade starka känslor för landet, 53 som hade en viss sympati, 13 som var neutrala, 16 som hade sympatier för andra länder (Italien, Storbritannien), 23 som var tyskvänliga och 16 som hade sympatier för nazismen (resten är okänt).

Totalt har 96 personer en franskvänlig attityd i det här registret. 39 personer är fiender och det finns potential att vinna sympatier från de andra som finns kvar och som kan ha en relation till annat land än Tyskland.

Giftstånden är viktiga eftersom jag har hittat 115 personer som var gifta. I de flesta fall har jag hittat en beskrivning av hur frun ser ut, hennes attityd och hennes nätverk. Gällande kontakter med legationen har jag hittat 62 som hade en tydlig kontakt, 22 som hade inga kontakter, resten är oklar.

Bland de personerna som har vissa sympatier för nazismen hittar jag till exempel Hans Von Euler-Chelpin som var ursprungligen från Augsburg i Tyskland med som tog svenska medborgarskapen. År 1929 var han Nobelpristagare i kemi och han är professor i kemi vid Stockholms Universitet. Han har studerat i Tyskland och på Institut Pasteur i Frankrike. Han är medlem av olika vetenskapliga tyska kretsar som Kaiser Wilhelm Gesellschaft. Diplomaten skrev: *”Har alltid varit korrekt i sina relationer med franska vetenskapsmän, men är övertygad tyskvänlig, även om han har vägrat flera yrkeserbjudande i tysk industri. Han föredrar att stanna i Sverige. Tills nazismens ankomst har han uttryckt ”Deutsch national” idéer, men han visar den största sympatin för hitlerismen. Han är ledamot vid den tysk-svenska föreningens styrelse, han är ordförande för tysk koloni i Stockholm. Den här situationen har kritiserats bland de liberala och socialistiska tidningarna som har notifierat att Professor Von Euler inte borde ha varit ordförande eftersom han är svensk medborgare”*²⁸. Hans von Euler-Chelpin, Verner von Heidenstam och Sven Hedin tillhör till Riksföreningen Sverige-Tyskland. Det finns ingen hopp att dessa personer har en mildare attityd mot Frankrike enligt registret. Det är någonting som kan bekräftas med hjälp av vad som skrevs i tidskriften *Sverige-Tyskland* som startade i april 1938.

Inez Appelberg är ett bra exempel där notisen beskriver hennes attityd. *”Född år 1884. Änka till Gustaf Appelberg som var född år 1871 och en berömd rådgivare till Justitiedepartementet. Fru Appelberg är ordförande för Lyceum. Hon är efterträdare till grevinnan Rosen som gick bort. En mycket behaglig kvinna, väldigt fin, intellektuell och världslig. Utmärkt ordförande. Obestridliga sympatier för Frankrike. Hon är alltid glad att välkomna berömda personligheter i Lyceum. Hon är i kontakt med legationen. Mr. Appelberg*

²⁸ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning.

gick bort”²⁹. Inez Appelberg är en nyckelperson som har ett viss inflytande med sin kulturell och intellektuell krets. Eftersom Lyceum anordnar föreläsningar och kontakter med vissa svenska eliter var det oerhört viktigt att ha en bra relation till Inez Appelberg. Lyceum verkar vara en krets där kvinnorna är inflytelserika eftersom styrelsen består framför allt av kvinnor. Inez Appelberg utnyttjar sin mans ställning för att bilda ett intellektuellt nätverk. Ordet ”världslig” är viktig i notisen, det visar att legationen kan ta kontakt med den här personen som känner till viktiga aktörer i det svenska samhället.

Värdet 5 motsvarar personerna som anses väldigt franskvänliga. Ragnar Hoppe är ett bra exempel av någon person som har ett inflytande i kultur och som sprider sina franskvänliga känslor. Hans notis är följande: ”Född år 1885. Filosofie kandidat. Intendent på Nationalmuseum i Stockholm. Konstkritiker. Omfattande kunskaper – Har gjort studieresor till Frankrike, Tyskland, England, Italien och Spanien. Har författat böcker som handlar om franska målare, Boucher, Degas, Damier, Courbet. Mycket starka sympatier för Frankrike, beundrare av vår konst, gav en serie föreläsningar om våra målare. Missa aldrig ett tillfälle att öka medvetenheten om den franska konsten. Alltid redo att hjälpa. Gift. Är i kontakt med legationen”³⁰. Notisen är positiv och visar att Ragnar Hoppa hör till de som kan bygga kulturella broar mellan båda länder. I den här kategorin hittar jag personerna som är engagerade i vissa svensk-franska kretsar som Alliance française. Diplomaten som skrev registret var väldigt försiktig när han rapporterade om Alliance françaises aktiviteter. Han kommenterade personerna som var aktiva i dessa kretsar som Rolf von Heidenstam som var född år 1884 och ordförande för Alliance française i Stockholm. Han är kammarherre och ha många världsiga relationer men diplomaten bedömer honom gällande hans sätt att styra Alliance française. ”Som ordförande i Alliance Francaise, jag har följande synpunkter: han är för okunnig om den litterära rörelsen i Frankrike och det syns i valet av föreläsare [...] Han lyckades inte rekrytera en kund varken i det höga samhället eller i den intellektuella eliten. Detta beror på dominansen av oro för budgeteb, en brist på lämplig propaganda, dåliga kollaboratörer (vice ordförande, sekreterare, kassör)”³¹. Även om Alliances medlemmar har sympatier för Frankrike, deras inflytande är mycket begränsad och diplomaten beklagar detta. Rolf von Heidenstam har många kontakter men han lyckades inte att utveckla Alliance så att det blev en inflytelserik krets.

Personerna som har värdet 6 är mycket aktiva för att samarbeta med Frankrike och särskild legationen. Thorsten Söderström är en speciell vän eftersom han är polisinspektör i Stockholm och ansvarig för politiska ärende. ”Intelligent och högutbildad. Mycket lojal. Mycket hjälpsam. Värdefull informationskälla. Han har gjort stora tjänster för oss. Gift. Utför tjänster som helt gratis. Har fått två utmärkelser: Nichan Iftikar och akademiska palmer”³². Thorsten Söderström samarbetar aktivt med legationen och utför tjänster, det är en viktig informationskälla. Det finns också journalister som sprider ett bra rykte om Frankrike och som visar starka franskvänliga känslor som Jules Berman. ”Ung journalist, medarbetare i illustrerade tidskrifter, är i tjänst i det amerikanska filmhuset United Artist där han är chef för reklam. Före detta student vid Bordeaux universitet, väl franskvänlig. Har utfört tjänster för oss när han publicerade repliker till attacker mot franska kvinnan och främlingslegionen. Tack vare honom översatts Prins Aage från Danmarks memoarer om främlingslegionen på svenska. Full av goda avsikter. Kan fortfarande användas om det behövs. Men har en sjuklig fåfänga, alltid för ivrig att spela en roll. Ser väldigt exotisk ut. Chefredaktör för Extrabladet som trycks under helgdagar när andra tidningar inte publiceras. Tack vare honom publiceras den här tidningen i 95.000 Exemplar. Har grundat en tidskrift som publiceras två gånger i

²⁹ Diplomatregetret, Frankrikes Ambassad, arkivavdelning (min översättning).

³⁰ Diplomatregetret, Frankrikes Ambassad, arkivavdelning (min översättning).

³¹ Diplomatregetret, Frankrikes Ambassad, arkivavdelning (min översättning).

³² Diplomatregetret, Frankrikes Ambassad, arkivavdelning (min översättning).

månaden och som berör filmer, Filmbilden, där han utför en aktiv propaganda till förmån för franska filmer. I Extrabladet missar han inget tillfälle för att vara till hjälp³³. Även om Jules Berman anses som en person full av fåfänge, är han mycket användbar för Frankrikes legation. Han har ett inflytande i kultur och främjar de franska filmerna. I notisen står det att han har försvarat ”franska kvinnan” mot fördomar som förmodligen uttrycktes i vissa tidningar. Eftersom han är väldigt aktiv för att sprida franskvänliga känslor inkluderade jag honom i den här kategorin av de starka franskvänliga personerna enligt registret. Jag har hittat personer som spelar en stor roll i det kulturella livet som Hugo Hultenberg. Han var född år 1870 och var lärare i franska på flera gymnasier i Stockholm. ”Författare till flera verk av filologi och läroböcker. En av de mest kända översättare från franska till svenska. Har redan översatt mer än 60 volymer. Av stor blygsamhet. Finkultur. Perfekt kunskap om vår litteratur. Hängiven vän till vårt land och vår litteratur. Gift. Fru Hultenberg är mycket trevlig. Utnämndes som Franska Skolans rektor i september 1934 när skolan likställas med svenska skolor från synpunkten av de rättigheterna som är knutna till examensbevis³⁴. Franska Skolan grundades år 1862 av katolska nunnor och hade mer och mer inflytande i det svenska samhället. Legationen arbetade väldigt närmare Franska Skolan.

När jag analyserade materialet, insåg jag att diplomaten hade kommenterat i flera notiser faktumet att personen var gift eller inte. Jag har hittat 115 personer som var gifta. Giftermålet reflekterar en familj, ett nätverk och en ställning i samhället. I de flesta fall har jag hittat en beskrivning av hur frun ser ut, hennes attityd och hennes nätverk. Det är väldigt viktigt för att en fru har kanske mer tid för att skapa kontakter med legationen. Diplomaten anser att legationen kan försöka närma sig frun för att underlätta kontaktskapandet. Till exempel, om jag tar notisen om Karl Gustav Fellenius som är en polskvänlig taxeringskommissarie, då läser jag följande: ”Snäll man, men lite tråkig. I kontakt med legationen. Bjöds till olika fikastunder. Man ser aldrig hans fru³⁵. Det står ”ogift” för vissa personer i registret. Ibland anger diplomaten att personen är gift med en fransyska, som kan förklara franskvänliga sympatier även om det här faktumet inte räcker. Carl Fräenckel som är gift med en fransyska, har varit franskfientlig under det första världskriget. Han har lämnat styrelsen av den franska kammarhandeln för att han inte var överens med legationens envoyé (Gausson) om franska valutan ”franc³⁶. I den franska Handelskammaren kan man hitta Olof Gylden som är vice-ordförande och som är gift med en fransyska. Olof Gylden hör till Alliance française styrelsen. Ibland kan man veta om personen är gift med någon annan som har en viktig ställning i det svenska samhället som Greven Carl Hamilton Af Hageby : ”gift med en kvinna från la Gardie som är väldigt charmig³⁷. Ibland kan diplomaten skriva mer om frun för att kunna veta mer om bakgrunden. Till exempel kan man läsa följande om Carl von Heidenstam som är bror till Rolf von Heidenstam, ordförande för Alliance française i Stockholm: ”Gift med en engelsk kvinna vars familj hade etablerat sig sedan länge i Ryssland. Trots sitt ursprung, Fru von Heidenstam har engagerat sig med stor iver under kriget för att försvara och skydda tyska fångar; hon har belönats med personliga brev från Kaiser och tyska utmärkelser³⁸. Diplomaten är mycket misstänksam gällande Carl von Heidenstams inställning till Frankrike och det här beviset bekräftar att han inte bodde betraktas som Frankrikes vän.

Gällande kontakter med legationen har jag hittat 62 som hade en tydlig kontakt, 22 som hade inga kontakter, resten är oklar. Om jag tittar närmare på hur dessa variabler

³³ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

³⁴ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

³⁵ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

³⁶ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

³⁷ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

³⁸ Diplomatrelistret, *Frankrikes Ambassad*, arkivavdelning (min översättning).

påverkar varandra med hjälp av dataprogrammet Stata ser jag en relation mellan franskvänliga attityder, giftestånd och födelseår. Det finns för få fallstudier för att dra en säker slutsats men jag ser att den vänliga personen som uttrycker franskvänliga attityder är en yngre man som är gift. Jag använde en regressionsanalys mellan frankofil-variabeln, födelseår, giftestånd och relation till legation. Jag tog inte upp kön eftersom den inte är en progressiv variabel. Tabellen 3 visar resultatet av den här regressionen enligt Stata dataprogrammet.

Tabellen 3: Vad beror franskvänliga attityder på?

Number of obs = 40
 R-squared = 0.2053
 Adj R-squared = 0.1390

Franskvänliga attityder	Coeff.	Standard Error	P>t	Coeff. Beta
Giftestånd	1.040574	0.5325971	0.059*	0.2941959
Födelseår	0.0336289	0.0257539	0.200	0.1970612
Relation till legation	1.22094	0.6852188	0.083*	0.2693707

P* < 0.1

Giftestånden och relation till legation påverkar de franskvänliga attityder bland dessa kretsar. Resultatet kan inte presenteras som en modell men hjälper att förstå hur dessa variabler påverkar varandra. Det är också logiskt att de personerna som har en relation till legation uttrycker franskvänliga attityder med det kan finnas undantag. Däremot är giftestånden en betydelsefull variabel: det är lättare att närma sig dessa kretsar när man har en kontakt med olika fruar. De här fruarna har också tid för att syssla med kulturella aktiviteter. Genusperspektivet är relevant för att se hur ett land försöker att vinna röster bland den svenska eliten.

3) En ny tillväxt i de fransk-svenska relationerna efter andra världskriget

Franska legationen blev Frankrikes ambassad år 1947. Franska institutet skapades 10 år innan. Man ser en ny fas i de fransk-svenska relationerna där Franska staten gav ett officiellt stöd för att skapa en effektiv kulturell diplomati. Sverige började ta ett steg från den tyska inflytelsen. Alla aktörer som var aktiva i de fransk-svenska relationerna kunde samarbeta med de här nya strukturerna. Samtidigt kan man konstatera att Frankrike skulle utveckla en kulturell diplomati som präglas av elitism. Det var samma riktning som före kriget där man vill nå den svenska eliten för att sprida en inflytelse. Samtidigt kunde den här diplomatin aktivera ett nytt nätverk inom den utbildningen tack vare nya skolor och franska språket som var obligatoriskt.

Efterkrigsåren innebar oväntade goda tillväxtår för Sverige³⁹. Viktiga sociala reformer genomfördes och många nya skolor byggdes i slutet av 1940-talet. Franska skolan som skapades år 1862 var en privat skola som styrdes av katolska systrar från början. Under kriget var skolan neutral. Bland eleverna fanns barn till representanter och anhängare till den tyskvänliga franska Vichy-regimen och barn till representanter för den tyskfiendliga skuggregeringen i London under ledning av general Charles de Gaulle. Systrarna från franska skolan samarbetade med Röda korset för att ta emot franska barn som anlände till Stockholm. Språkundervisningen var väldigt viktig för Franska Skolan. Lycée Francais Saint-Louis organiserades under krigsåren. "Ett viktigt

³⁹ Lennart Jarnhammar, *Liberté, égalité, fraternité, Franska Skolan*, Stockholm, BildeproAB, 2012, s. 92.

initiativ som togs under kriget av mademoiselle Roullier var organiserandet av en fransk undervisningsgrupp på skolan som kom att utvecklas till en egen avdelning under "Cours Francais". Det fanns ett behov att skapa möjlighet för franska och utländska barn att undervisas enligt kursprogrammet i franska skolor.